

fire sidste afsnit (s. 261—433), der nærmest maa betegnes som socialhistorie, har en lignende betydning. Dels er behandlingen noget spredt og ufuldstændig; i omtalen af arbejdernes hele stilling berøres saaledes knapt usikkerheden i deres tilværelse og det dertil knyttede spørgsmaal om arbejdersforsikring. Dels er denne side af det svenske samfunds udvikling allerede saa omfattende belyst, leveomkostninger, arbejdsløn o. s. v. i det digre værk »Wages Cost of Living and National Income in Sweden 1860—1930«, fagforeningsbevægelsen i bøger af Sigfred Hansson og flere; og Montgomery har i sin lille bog »Svensk socialpolitik under 1800-talet« givet en god oversigt over det væsentligste af den sociale udvikling. Heller ikke har denne del af bogen den samme tilskyndende betydning for os danske, idet vi nu i de senere aar gennem de mange arbejder, der er udgaaet gennem »Institutet for Historie og Samfundsøkonomi« har faaet hele arbejderspørgsmaalet i industrialismens tidsalder saa grundigt og alsidigt belyst. Dermed skal ikke være sagt, at Gårdlunds fremstilling af industriens arbejdsmarked, af arbejdstid, kvinde- og børnearbejde, lønudvikling o. s. v. er uden værdi, blot at den ikke nær i samme grad som den første del af bogen bringer nye eller vanskeligt tilgængelige oplysninger.

Bogen som helhed er velskrevet, anskuelig og let læselig, vel egnet til at bringe dem, der ikke synderlig har beskæftiget sig med svensk industri, et indtryk af dens udvikling og dens problemer, og den indeholder, navnlig for den første afdelings vedkommende, tillige meget nyt for den mere bevandrede. Den er ikke blot forsynet med udførlige noter og henvisninger, men bringer ogsaa en ret indgaaende litteraturfortegnelse og person- og sagregister.

Even Marstrand.

Carl-Hermann Müller: GRUNDRISS DER DEWISENBEWIRTSCHAFTUNG. 2. Auflage. 363 Sider. Spaeth & Linde. Berlin 1939.

Raphaël Lemkin: VALUTAREGLERING OCH CLEARING. VIII + 170 Sider. P. A. Norstedt & Söner. Stockholm 1941.

Harald Lossos: BILANZ DER DEUTSCHEN DEWISENBEWIRTSCHAFTUNG. VIII + 164 Sider. Gustav Fischer. Jena 1940.

Hans Luckas: THEORIE DER DEWISENZWANGSWIRTSCHAFT. XVI + 143 Sider. Gustav Fischer. Jena 1940.

Ivar Sundbom: MODERN HANDELS- OCH VALUTAPOLITIK. 149 Sider. C. W. K. Gleerup. Lund 1941.

Der er efterhaanden opstaaet en Del Litteratur om det sidste Tiaars Begivenheder inden for Handels- og Valutapolitikken, men systematiske, teoretisk prægede Fremstillinger af Emner som Valutakontrol og Clearing har det været smaa med. Den angelsachsiske Valufalitteratur har i Hovedsagen interesseret sig for Guldfodens Problemer, Devaluering, Valutaegaliseringsfonds, Kapitalbevægelser og lignende Spørgsmaal, og den tyske Litteratur om Valutaregulering har overvejende været af juridisk-administrativ Karakter.

Dette sidste har ogsaa Gyldighed for Müllers grundlæggende Værk: Grundriss der Devisenbewirtschaftung, som indeholder en meget indgaaende Beskrivelse af den tyske Valutakontrol. Halvdelen af Bogen er Deviseret, og det øvrige betragter væsentlig Problemerne fra Administrationens Synspunkt. Heller ikke i det afsluttende Kapitel om Valutakontrollens Resultater.

fire sidste afsnit (s. 261—433), der nærmest maa betegnes som socialhistorie, har en lignende betydning. Dels er behandlingen noget spredt og ufuldstændig; i omtalen af arbejdernes hele stilling berøres saaledes knapt usikkerheden i deres tilværelse og det dertil knyttede spørgsmaal om arbejderforsikring. Dels er denne side af det svenske samfunds udvikling allerede saa omfattende belyst, leveomkostninger, arbejds løn o. s. v. i det digre værk »Wages Cost of Living and National Income in Sweden 1860—1930«, fagforeningsbevægelsen i bøger af Sigfred Hansson og flere; og Montgomery har i sin lille bog »Svensk socialpolitik under 1800-talet« givet en god oversigt over det væsentligste af den sociale udvikling. Heller ikke har denne del af bogen den samme tilskyndende betydning for os danske, idet vi nu i de senere aar gennem de mange arbejder, der er udgaaet gennem »Institutet for Historie og Samfundsøkonomi« har faaet hele arbejderspørgsmaalet i industrialismens tidsalder saa grundigt og alsidigt belyst. Dermed skal ikke være sagt, at Gårdlunds fremstilling af industriens arbejdsmarked, af arbejdstid, kvinde- og børnearbejde, lønudvikling o. s. v. er uden værdi, blot at den ikke nær i samme grad som den første del af bogen bringer nye eller vanskeligt tilgængelige oplysninger.

Bogen som helhed er velskrevet, anskuelig og let læselig, vel egnet til at bringe dem, der ikke synderlig har beskæftiget sig med svensk industri, et indtryk af dens udvikling og dens problemer, og den indeholder, navnlig for den første afdelings vedkommende, tillige meget nyt for den mere bevandrede. Den er ikke blot forsynet med udførlige noter og henvisninger, men bringer ogsaa en ret indgaaende litteraturfortegnelse og person- og sagregister.

Even Marstrand.

Carl-Hermann Müller: GRUNDRISS DER DEVISENBEWIRTSCHAFTUNG. 2. Auflage. 363 Sider. Spaeth & Linde. Berlin 1939.

Raphaël Lemkin: VALUTAREGLERING OCH CLEARING. VIII + 170 Sider. P. A. Norstedt & Söner. Stockholm 1941.

Harald Lossos: BILANZ DER DEUTSCHEN DEVISENBEWIRTSCHAFTUNG. VIII + 164 Sider. Gustav Fischer. Jena 1940.

Hans Luckas: THEORIE DER DEVISENZWANGSWIRTSCHAFT. XVI + 143 Sider. Gustav Fischer. Jena 1940.

Ivar Sundbom: MODERN HANDELS- OCH VALUTAPOLITIK. 149 Sider. C. W. K. Gleerup. Lund 1941.

Der er efterhaanden opstaaet en Del Litteratur om det sidste Tiaars Begivenheder inden for Handels- og Valutapolitikken, men systematiske, teoretisk prægede Fremstillinger af Emner som Valutakontrol og Clearing har det været smaa med. Den angelsachsiske Valufalitteratur har i Hovedsagen interesseret sig for Guldfodens Problemer, Devaluering, Valutaegaliseringsfonds, Kapitalbevægelser og lignende Spørgsmaal, og den tyske Litteratur om Valutaregulering har overvejende været af juridisk-administrativ Karakter.

Dette sidste har ogsaa Gyldighed for Müllers grundlæggende Værk: Grundriss der Devisenbewirtschaftung, som indeholder en meget indgaaende Beskrivelse af den tyske Valutakontrol. Halvdelen af Bogen er Deviseret, og det øvrige betragter væsentlig Problemerne fra Administrationens Synspunkt. Heller ikke i det afsluttende Kapitel om Valutakontrollens Resultater.

tater gives der nogen teoretisk-økonomisk Vurdering af Clearingens og den øvrige Valutapolitik's samfundsmæssige og internationale Virkninger. Fortrinlig som Bogen er paa sit Felt, afhjælper den altsaa ikke Savnet af en Fremstilling, der betragter Valutareguleringen med Nationaløkonomens Øjne.

Delvis gælder dette ogsaa *Lemkin*: Valutareglering och clearing. Den adskiller sig dog fra Müllers Værk ved at behandle Emnet generelt, altsaa ikke blot paa Basis af de tyske Erfaringer. Den gaar derfor mindre i Detailler, men sammenligner paa de vigtigste Punkter forskellige Landes Teknik og Politik. Bogens første Afsnit giver en klar, men lidet dybtgaaende Oversigt over de internationale Betalingers Regulering, historisk og systematisk betragtet. Andet Afsnit behandler Valutakontrollens forskellige Former og Administration. Dernæst følger et Kapitel om Clearing, hvori der navnlig gøres Rede for Clearingteknikken og Aftalernes Indhold. Det i Litteraturen sjældent behandlede Spørgsmaal om Kursrisikoen drøftes udførligt og klart. Man savner Hensyntagen til den allerede ved Bogens Fremkomst meget udbredte Praksis, at eventuelle Clearingsaldi finansieres af Centralbanken. Argumentationen bygger paa den Forudsætning, at Eksportørerne selv maa bære en Clearingkredit. Den afsluttende Vurdering af Clearingen er ganske kortfattet og ikke af synderlig Originalitet, men — som Bogen i sin Helhed — overskuelig og velskrevet. Endelig skal nævnes, at de to sidste Afsnit behandler dels Valutareguleringen og den internationale Privatret og dels Clearingen og Privatretten. For den, der i Praksis har med Valutaadministration at gøre, maa Lemkins Fremstilling kunne være til god Nytte netop ved sin Sammenfatning af økonomiske og juridiske Synspunkter.

En nationaløkonomisk Fremstilling og Vurdering af den tyske Valutakontrol finder man i *Lossos' Bilanz der deutschen Devisenbewirtschaftung*. Beskrivelsen er fyldig, men mindre præget af Enkeltheder end C.-H. Müllers. Den teoretiske Vurdering i Bogens sidste Trediedel opstiller som Udgangspunkt tre Krav til et konstruktivt Valutasystem i Nutiden: Det skal tillade en autonom Konjunkturpolitik, sikre Valutakursernes Stabilitet og bidrage til Udligning af Prisniveauerne mellem Landene. Problematikken i selve disse grundlæggende Krav kommer ikke synderligt frem hos Forfatteren. Navnlig havde det været rart at faa nøje fastlagt, hvad der menes med, at en Valuta er »stabil«. I Betragtning af *Lossos'* afvisende Holdning overfor Guldret er det ejendommeligt, at Guldpariteten dog er det eneste Kriterium, der i Bogen lægges til Grund for Bedømmelsen af en Valutas Stabilitet. Det kræver da en nærmere Forklaring, hvordan man i en Verden, hvor andre Valutaer svinger, kan opnaa et sikkert Kalkulationsgrundlag for sin Handel ved at fastholde Guldpariteten — hvilket er den eneste Fordel ved »stabil« Valuta, som Bogen lægger Vægt paa.

Videre gennemgaaes tre forskellige Valutasystemers Forhold til de nævnte Grundkrav: Guldfoden tillader ikke Konjunkturautonomi, en ad kreditpolitisk Vej manipuleret fri Valuta er ikke »stabil«, og en kontrolleret Valuta som den tyske har ofret Hensynet til Købekraftspariteten, men opfylder til Gengæld efter Forfatterens Opfattelse de to første Krav. Bogen gaar ud fra, at man altid gennem Valutakontrol kan sikre sig konjunkturpolitisk Frihed og Kursstabilitet, men det kan vel være tvivlsomt, om

Tysklands Erfaringer her kan overføres til f. Eks. de mindre Lande, der ligger indenfor Tysklands Interessesfære. I en afsluttende Drøftelse af de tyske Storrumsplaner lægger Lossos selv Vægt paa, at der maa tilkomme »Førerlandet« større Myndighed end de mindre Lande, saaledes at disse næppe kan faa megen Mulighed for en autonom Konjunkturpolitik. Afgørende for, om der overhovedet er Grund til at ønske en saadan Autonomi, maa imidlertid være, om der internationalt kan sikres en rolig og gunstig økonomisk Udvikling. Et Valutasytem, der giver de enkelte Lande alt for frie Tøjler, staar uden Tvivl i Fare for at udarte til Kaos. Men deraf følger ganske vist ikke, at en enkelt Stat nødvendigvis skal have den dominerende Indflydelse paa »Rummets« eller Verdens Politik.

Lukas: Theorie der Devisenzwangswirtschaft har til Formaal at give en generel Fremstilling af Valutakontrollens Problemer »auf Grund der deutschen und ausländischen Erfahrungen in der Zeit von 1914 bis 1940«, som Undertitlen lyder. Efter en udmærket Gennemgang af Begreber som Betalingsbalance og Valutakontrol følger en Drøftelse af Valutareguleringens kreditpolitiske, handelspolitiske og valutariske Virkninger. Disse Afsnit rummer som Illustration til Fremstillingen et betydeligt Stof af Fakta fra mange Lande, men Hovedvægten er lagt paa de principielle Synspunkter. Analysen er klar og som Helhed vellykket, men ikke paa alle Punkter tilstrækkeligt dybtgaaende. F. Eks. er Kapitlet om de kreditpolitiske Virkninger snarere blevet en Oprensning af, hvad man kan forhindre, end en Beskrivelse af, hvad man positivt kan opnaa. Købekraftsparitetsteorien har Forfatteren gode kritiske Bemærkninger til, omend der savnes en Fremhævelse af Beskæftigelsens Betydning for Betalingsbalancen. Trods sin kritiske Holdning synes Forfatteren dog at lægge stor Vægt paa Købekraftspariteten som politisk Norm. Han erklærer sig saaledes som Tilhænger af, at Tyskland i 30'erne burde have devalueret. I det hele taget er han ikke Tilhænger af Regulering paa de Felter, hvor mere liberale Midler med Udsigt til Held lader sig anvende. I det afsluttende Kapitel tales der ganske vist som i Lossos' Bog om Storrums, men Forskellen mellem de to tyske Økonomers Opfattelse af dette Begrebs valutapolitiske Indhold er ganske iøjnefaldende. Lukas venter vel ikke, at frie Valutafortold skal komme tilbage, men forudser dog, at man efter en fornuftig Tilpasning af Vekselkurserne skulde kunne ophæve selve Handelsreguleringen og nøjes med fortsat Kontrol med de internationale Kreditoverførsler.

Ivar Sundboms Fremstilling af den moderne Handels- og Valutapolitik har — trods sin Undertitel »Riktlinjer och tendenser« — mindre til Maal at give en Oversigt over den faktiske Udvikling end at undersøge dens Virkninger ved Hjælp af Teoriens Værktøj. De tre første Kapitler er hellet Handelspolitikken. Der indledes med Betragtninger over Frihandels-teoriens Holdbarhed i et Samfund, der ikke svarer til Liberalismens Forudsætninger. Derefter omtales den moderne Handelspolitik's Metoder, og i tredje Kapitel behandles »marknadsopdelningens pris- og kostnadsproblem«. Forfatteren bestræber sig her for at tage den moderne Pris- og Omkostningslære i Brug, men Resultatet kan næppe kaldes helt tilfredsstillende. F. Eks. forudsættes det overalt, at der er Tale om homogene Varer, skønt der i Konkurrencen mellem indenlandske og importerede Produkter hyppigt vil være et Element af Differentiering. Desuden inter-

esserer Forfatteren sig væsentlig for Prisreaktionen, hvorimod Virkningerne paa Produktion og Omsætning i Tilfælde af Stivhed i Pris- og Omkostningsstrukturen kun berøres sporadisk.

Bogens sidste Halvdel skildrer Valutapolitikken i dens forskellige Udformninger: Guldfoden, fri Valuta med Egaliseringsfonds, Valutakontrol, Eksportpræmier og til sidst et Afsnit om »Handels- och betalningsöverenskommelser särskilt med hänsyn till differentierad pris- och valutapolitik«. Ogsaa disse Afsnit indeholder i Hovedsagen en Prisanalyse, tildels af kvantitetsteoretisk Præg. Saaledes hævdes det, at Egaliseringsfondene virkede prisudjævnende, fordi de kompenserede Kapitaloverførslerne, og »en inströmning av utländskt kapital skulle, om växelkursen är stabil, betyda stigande inhemska varupriser, och en utströmning av kapital under liknande villkor fallande priser i det egna landet«. (S. 97.) Det tilføjes, at Fondene dog ikke kan hindre Prisstigning, hvis Kapitalimporten bliver saa stor, at Centralbanken udvider den totale Kreditgivning. Nogen egentlig Redegørelse for, ad hvilke Veje den formodede Virkning paa Priserne skulde komme, gives imidlertid ikke. Bogen rummer ikke mange Tilløb til en dynamisk Analyse, men arbejder f. Eks. i det væsentlige med konstante Efterspørgsels- og Udbudskurver for Valuta. Eksportpræmiepolitikken skildres udførligt, saaledes ogsaa det tyske »scrips«-Systems udviklede Teknik, der egentlig ikke synes at have megen Berettigelse i en teoretisk Fremstilling. Ligeledes drøftes Virkningerne af en Eksportstøtte paa Basis af en Beskatning af Hjemmemarkedserhvervene, hvorimod Forfatteren ikke kommer ind paa den nærliggende Mulighed, at man kunde laanefinansiere Eksportpræmierne. Selv om Sundboms Bog saaledes ikke tilfredsstiller ethvert Krav til en *moderne* Teori om Handels- og Valutapolitikens Problemer, kaster den dog nyt Lys over mange Spørgsmaal og er derfor vel værd at stifte Bekendtskab med.

P. Nyboe Andersen.